

Nr 86.

Av herr **Domö m. fl.**, om vissa anslag till sjöförsvaret.

I högerens försvarsmotion vid 1936 års riksdag (I: 381, II: 752) uttalades bland annat: »Det nuvarande läget kräver en så långt möjlig *allsidig* förstärkning av vårt lands försvarsresurser för att trygga vår neutralitet och i yttersta fall värna vår självständighet. Att denna förstärkning icke kan likformigt fördelas på samtliga försvarsgrenar ligger i sakens natur, men vi vilja kraftigt understryka att en försvarsreform, som skapar svaghet i en länk i försvarskedjan, icke kan få den samlade effekt, som ger landet valuta för försvarskostnaderna.»

Vi hava icke någon anledning att i annan mån än, som kan betingas av resultatet av den anbefallda utredningen rörande flottans fartygstyper, påyrka några förändringar i den organisatoriska ram för de olika försvarsgrenarna, som fastställdes genom fjolårets försvarsbeslut. De synpunkter, som i ovannämnda högermotion (sid. 48) framhållits beträffande »en blotta eller svaghet i försvarskedjan», vilken kan ha till följd att »betvingelsemetoderna inriktas härefter», hava emellertid blivit aktuella genom de uppenbara brister, som alltjämt vidlåda vårt sjöförsvaret. T. f. chefen för marinen har till Konungen den 27 november 1936 anmält, att »den svenska örlogsflottans stridsduglighet alltjämt är stadd i nedgång, i stället för att den i nuvarande politiska läge genom erforderliga nybyggnader och ersättningsbyggnader med alla medel borde höjas».

Särskilt påtaglig är risken för att »våra oundgängligen nödvändiga handelsförbindelser med utlandet» (kommerskollegium) komma att helt brytas, därest icke flottan förstärkes. Redan i ovannämnd motion uttalades, att möjligheten till en omläggning av de för landet och vår försvarskamp så viktiga utlandsförbindelserna icke får överskattas. Sedan dess har en betydande ombasering av ryska fartyg ägt rum till Norra Ishavet, vilket avsevärt minskat värdet av vårt eljest fördelaktiga läge vid tvenne hav. Härigenom måste ökade krav ställas bland annat på skyddet av vår sjöhandel på västkusten. Samtidigt härmed pågår även en alltjämt stegrad upprustning av våra närmaste stormaktsgrannars sjöstridskrafter i Östersjön. Det snabbt växande u-båtsbeståndet bidrar särskilt till kraven på att vår flotta tillföres ett ökat antal lätta fartyg.

I sin nyssnämnda underdåniga skrivelse understryker t. f. chefen för marinen att antalet fartyg, som kunna rustas i händelse av behov, är statt i hastigt sjunkande, då de äldre fartygen i brist på anslag icke kunnat underhållas i det skick, att de äro krigsbreda inom erforderlig tid. Upprätthållandet av ett neutralitetsskydd och ett försvar för våra kuster och för sjöfarten kan därför icke ske på ett sådant sätt, som rikets intressen kräva.

Det första resultatet av den åt t. f. chefen för marinen uppdragna »typ-utredningen» har på grund av den plötsliga skärpningen i förhållandet mellan Europas stater givits formen av en särskild skrivelse till Konungen, varigenom den på grund av *det nya utgångsläget* (Östersjöstaternas vidgade flottplaner, ändrade basering m. m.) tidsödande utredningen om artillerifartygen icke behöver hindra en omedelbar förstärkning av de lätta stridskrafterna.

Det kan möjligen invändas, att byggnadstiden för örlogsfartyg är så lång, att någon »omedelbar» förstärkning icke är möjlig att uppnå. Denna svaghet vidlåder emellertid alla materielbetonade vapen, som — på grund av bristande anslag eller av andra skäl — icke kontinuerligt underhållits. För de av chefen för marinen föreslagna lätta fartygstyperna, jagare och u-båtar, finnas dock arbetsritningar klara och de kunna omedelbart stapelsättas på svenska varv. Även om byggnadstiden normalt sett måste räknas i år, kan färdigställandet av stapelsatta fartyg vid en ytterligare skärpning i läget hastigt nog avslutas, därest tillverkning av materielen påbörjats hos nyckelindustriens företag. Dessutom har chefen för marinen konstaterat att fartygen i yttersta nödfall kunna temporärt bestyckas och utrustas med äldre i förråd befintlig materiel, därest en konflikt skulle utbryta före färdigställandet. Motortorpedbåtar föreslås till inköp från utlandet, enär de för närvarande icke kunna byggas inom landet. Leveranstiden på dylika båtar kan beräknas vara jämförelsevis kort.

I årets statsverksproposition har emellertid de framställda önskemålen lämnats utan avseende.

Med hänsyn till vad ovan anförts, icke minst ifråga om det ändrade utgångsläget och särskilt med hänsyn till behovet av sjöförsvaret i Kattegatt och Skagerack, finna vi den av t. f. chefen för marinen föreslagna utökningen av sjöstridskrafterna välmotiverad. Vi anse oss emellertid för närvarande icke böra ifrågasätta anskaffande av samtliga de föreslagna fartygen. Till följd av dels det överhängande behovet att tillföra flottan ett ökat antal lätta fartyg, dels den skyndsamhet varmed detta bör ske synes oss lämpligast, att motortorpedbåtarna i första hand anskaffas.

Beträffande motortorpedbåtarna har chefen för marininstaben bland annat anfört:

»Vid två särskilda tillfällen och senast 1925 hava för flottan anskaffats två modellbåtar av motortorpedbåtar, vilka underkastats prövning under flottans övningar. De hava då visat sig i åtskilliga hänseenden mindre tillfredsställande. Sedan denna tid har emellertid konstruktionen av dylika båtar gjort högst betydande framsteg jämsides med motorns allmänna utveckling, och numera torde typer föreligga, som tillfredsställa mycket höga anspråk på sjöduglighet, aktionsradie, manöverduglighet och pålitlig drift, samtidigt som en aktningvärd bestyckning kan föras. Motortorpedbåtar av sådan typ hava också tillkommit vid sidan av förutvarande fartygsslag i åtskilliga mariner, såväl större som mindre. Efter förslag av mig har också kungl. marinförvaltningen ingått med framställning till Konungen om utsändande av en kommission för studerande av fartygstypen i vissa länder. Med hänsyn till vad som redan vidtagits i främmande mariner med avseende

på anskande av tidsenliga motortorpedbåtar torde det få anses mycket sannolikt, att båtarna skola befinnas lämpliga även för de hav, som omgiva vårt land och att sålunda motortorpedbåten bör införlivas med sjöstyrkorna.»

Marinförvaltningen instämmer i vad chefen för marininstaben yttrat:

»Med hänsyn till den olika utveckling, som konstruktionen av motortorpedbåtar undergått, särskilt i England och Tyskland, efter vår senaste anskaffning av dylika båtar, anser marinförvaltningen dock, att anskaffningen till en början bör begränsas till två båtar, eventuellt av olika konstruktion, på det att närmare kännedom må erhållas om vilken typ, som bäst lämpar sig för våra förhållanden. Kostnaden för två motortorpedbåtar beräknas till 1.7 miljon kronor.»

I anslutning till marinförvaltningens synpunkter föreslå vi, att ett belopp av 1,700,000 kronor måtte beviljas för anskaffande av två motortorpedbåtar. Den för budgetåret 1937/1938 beräknade årskvoten för flottans ersättnings- och nybyggnad skulle härigenom komma att höjas från 7,600,000 till 9,300,000 kronor.

Det är dock icke endast ifråga om fartygsmaterielen, som flottan blivit ställd i efterhand. Det råder även en för flottans effektivitet synnerligen allvarlig *personalbrist*. Förhållandena äro i själva verket sådana, att, därest flottan nu skulle behöva rustas för neutralitetsvakt eller eljest, så skulle stora delar av vår fartygsmateriel icke kunna användas förrän efter avsevärd tid.

Under förutsättning av att *kustflottan* — den viktigaste delen av vårt sjöförsvär — tilldelas den i försvarsbeslutet avsedda kvalificerade personalen, så återstår praktiskt taget ingenting för *lokalstyrkorna*.

Dessa utgöras dock av så pass stridsdugliga fartyg som de äldre pansarskeppen Oscar II, Manligheten, Åran, Tapperheten och pansarkryssaren Fylgia samt äldre jagare och u-båtar. I 1925 års försvarsordning räknades för nämnda fartyg med 50 procent stambemanning, ehuru procentsatsen vid det slutliga beslutet reducerades till omkring 30 procent. 1936 års marinordning sänkte stambemanningen till omkring 10 procent.

Det är uppenbart, att lokalstyrkorna under sådana förhållanden icke kunna bli stridsdugliga på mycket lång tid efter deras rustande. De avses emellertid för synnerligen viktiga försvarsfunktioner fränst ifråga om lokalskydd för Stockholms och Blekinge skärgårdar samt västkusten, men även för handelssjöfartens skyddande, minsvepning m. m. Med den hastighet, varmed krigshändelser numera utveckla sig, är det nödvändigt att åtgärder i tid vidtagas för att höja flottans stridsberedskap. Varken angripare eller makter, som kunna finna anledning att kränka vår neutralitet, lära invänta tidpunkten, då våra lokalstyrkor efter månader bli försatta i stridbart skick.

För att illustrera det otillfredsställande läget må nämnas, att å de äldre artillerifartygen disponeras av stammen sammanlagt endast sex kaptener och två subalternofficerare för artilleriets ledande. Det är likväl en betydande styrka, som det här gäller, nämligen 8 st. 21 cm. kanoner, 34 st. 15 cm. kanoner och 74 st. lätta pjäser.

För de fem omnämnda artillerifartygen finnas över huvud taget endast 2 fartygschefer och 8 officerare ur stammen, under det 3 fartygschefer och 40 officerare måste hämtas ur reserven — om de vid mobilisering finnas tillgängliga!

Siffrorna för underofficerare och manskap äro lika otillfredsställande. Bristen på instruktionspersonal och förhandsmän är därför katastrofal och försvårar för att ej säga omöjliggör en rationell och snabb utbildning.

En ökning av stampersonalen måste äga rum, om fartygen över huvud taget inom rimlig tid efter krigsutbrott skola kunna bidra till neutralitets-skydd och försvar.

Liknande, ehuru mindre omfattande personalbrister finnas även på andra håll inom flottan.

Det förtjänar att nämnas, att flottans personal vid mobilisering i synnerligen stor utsträckning direkt deltar i »fronttjänst». Den är i utomordentligt hög grad *effektiv*; endast ett ringa fåtal kvarstannar på stationer och varv. Medräknas samtliga kategorier äro icke mindre än 97 procent direkt anknutna i »strids- eller neutralitetstjänsten», under det att återstoden, 3 procent, har sin verksamhet på stationer och varv.

Det är förhållandevis icke alltför betungande kostnader, som behöva nedläggas på en förbättring av de berörda personalbristerna — omkring 850,000 kronor om året. Det vore därför synnerligen dålig ekonomi att lämna lokalstyrkornas ännu stridsdugliga fartyg praktiskt taget helt och hållet utan kvalificerad bemanning. Vid varje skärpning av det politiska läget i vår närhet kommer det omedelbart att resas krav på flottans försvarsberedskap. Vi måste se till, att vårt fåtaliga fartygsbestånd icke genom brist på kvalificerad personal är oanvändbart.

De förevarande bristerna, som upprepade gånger påtalats i marinmyndigheternas framställningar, hava lämnats helt obeaktade i årets statsverksproposition. Vi anse oss därför böra föreslå, att ett anslag på 845,485 kronor beviljas för anställande av för sjöförsvarets lokalstyrkor erforderlig personal. I detta sammanhang anse vi oss även böra föreslå upptagandet av ett anslag på 34,030 kronor för bemanning av tvenne motortorpedbåtar, om vilkas anskaffande vi ovan hemställt. För utökande av sjöförsvarets stampersonal begära vi sålunda tillsammans 879,515 kronor eller i avrundat tal 880,000 kronor. Anslagets närmare fördelning framgår av nedanstående tablå.

För lokalstyrkorna erforderlig personal:

2 kommandörkapten av 1:a graden	kronor	20,520
2 » » 2:a »	»	18,720
8 kaptener	»	60,000
6 löjtnanter	»	29,520
2 fänrikar	»	6,210
1 mariningenjör av 1:a graden, 2:a löneklassen	»	9,060
1 intendentkapten	»	7,500
1 intendentlöjtnant	»	4,920

15 flaggunderofficerare	kronor	65,700
30 underofficerare av 2:a graden	»	111,600
21 flaggkorpraler	»	54,915
119 korpraler	»	259,420
141 meniga	»	197,400
		Summa kronor 845,485

Besättning för 2 st. motortorpedbåtar:

2 löjtnanter	kronor	9,840
2 underofficerare av 2:a graden	»	7,440
2 flaggkorpraler	»	5,230
4 korpraler	»	8,720
2 meniga	»	2,800
		Summa kronor 34,030

Till de mest trängande behoven höra även av kungl. marinförvaltningen begärda åtgärder för höjande av flottans försvarsberedskap. Under en lång följd av år hava icke blott anslagen för ersättningsbyggnad utan även för underhåll av flottans fartyg och byggnader samt för teknisk materiel varit mycket nedskurna.

I kungl. marinförvaltningens utlåtande över 1930 års försvarskommissions betänkande erinrade ämbetsverket om att behovet av ett engångsanslag för flottan uppgick till cirka 42 miljoner kronor att fördelas under en 10-årsperiod. 1936 års riksdag beviljade dock endast medel för modernisering av Sverige-skeppen samt för vissa byggnadsarbeten, vilka medel inrymdes i ersättningsbyggnadsanslaget.

Av samma riksdag beviljades som engångskostnad för materielanskaffning åt armén 79.5 miljoner kronor, åt flygvapnet 15.2 miljoner kronor och åt kustartilleriet 2.3 miljoner kronor. För motsvarande ändamål vid flottan beviljades icke något engångsanslag, ehuru försvarsutskottet i sitt utlåtande yttrade: »Anskaffning av minmateriel, luftvärnsmateriel och ammunition m. m. för flottan finner utskottet vara av behovet påkallat.» Den osäkra anvisningen, att därest närmare beräkningar giva vid handen, att medel inom för övriga försvarsgrenar angiven ram bliva tillgängliga, så kunna de användas för flottans materielanskaffning, kan dock icke anses vara tillfyllest.

Enär marinförvaltningens underdåniga hemställan (10 september 1936) om skyndsam undersökning av sakkunniga under ledning av en utanför försvarsväsendet och dess leverantörer stående person angående tillstånd och omfattning hos flottans materiel av olika slag icke har lett till något resultat, har ämbetsverket den 5 sistlidna december begärt 5 miljoner kronor av de engångskostnader, som för närvarande erfordras för att på ett någorlunda tillfredsställande sätt avhjälpa bristerna beträffande flottans förråd, materiel m. m.

Det är uppenbart, att bland förstahandskraven på ett effektivt sjöförsvar, oberoende av storleksordningen, måste inrymmas tillräckliga förråd av minor, minsvep, bränsle, ammunition och torpeder etc. Så är för närvarande icke fallet. Det är också givet att en viss modernisering kräves av artilleri- och

eldledningsmaterielen å de äldre fartygen för att de fortfarande skola kunna fylla sin plats i sjöförsvaret. Särskilt påfallande är det ifråga om ökningen av artilleriets skottvidd. Äldre med svårt och medelsvårt artilleri bestyckade fartyg kunna för närvarande beskutas av främmande jagare och andra lätta fartyg utan att elden kan besvaras. För jämförelsevis begränsade kostnader kunna dessa allvarliga brister avlägsnas genom artilleriskottviddens utökning. Motsvarande förhållanden råda även beträffande annan materiel.

Redan i våra försvarsmotioner vid sistlidna års riksdag framhölls såsom en av de allvarligaste svagheter i vår nuvarande försvarsberedskap bristen på materiel av olika slag, en brist som till stor del beror på försummelser ifråga om materielanskaffning under en följd av år. Den för sjöförsvaret då föreslagna summan av 14.1 miljoner kronor, fördelad på tre år, skulle hava inneburit 4.7 miljoner kronor per år. Genom fortsatt uraktlåtenhet att tillgodose flottan med engångsanslag har sistnämnda summa nu stigit till 5 miljoner kronor.

Då fjolårets riksdag beviljade det ovannämnda engångsanslaget för materielanskaffning åt armén, beslöts med hänsyn till krigsberedskapens krav, att 50 miljoner kronor — »anslag nr 1» — skulle utgå under de tre närmaste budgetåren med rätt för Kungl. Maj:t att omedelbart göra de av detta anslag betingade beställningarna. Samma skäl synes oss tala för en liknande anordning beträffande materielanslaget åt sjöförsvaret. Vi föreslå därför, att riksdagen för materielanskaffning åt sjöförsvaret måtte bevilja ett engångsanslag av 15 miljoner kronor, lika fördelat på de tre nästföljande budgetåren med befogenhet för Kungl. Maj:t att utan avvaktan på anvisandet av de för budgetåren 1938/1939 och 1939/1940 avsedda anslagen vidtaga erforderliga åtgärder för dispositionen av dessa anslag. I förhållande till Kungl. Maj:ts äskande under fjärde huvudtiteln innebär detta förslag en höjning av materielanslaget för nästkommande budgetår med 4,236,000 kronor.

Utöver de ovan nämnda bristerna beträffande flottans materiel föreligga även särdeles betänkliga brister beträffande *luftskyddet för flottans stationer, varv och depåer*.

De åtgärder, som i första hand böra vidtagas, innebära anskaffning och uppställning av automatpjäser med tillbehör och ammunition, bombsäkra skyddsrum och gasmasker.

Enligt beräkningar gjorda av kungl. marinförvaltningen erfordras för de ovan nämnda närluftvapnen till Karlskrona och Stockholms örlogsstationer samt till Nya varvet i Göteborg sammanlagt 3,133,200 kronor och för att bereda behövt skydd för personal och materiel å örlogsvarven 709,000 kronor utöver de belopp av 280,000 och 182,000 kronor, som av försvarsutskottet under sistlidna riksdag upptagits bland byggnadskostnader för sjöförsvaret. Ifråga om gasmaskerna beräknar kungl. marinförvaltningen att behovet därav för varvpersonalen å båda stationerna kan täckas med 200,000 kronor.

De sammanlagda kostnaderna för ovan nämnda åtgärder uppgå sålunda till 4,042,200 kronor. Av denna summa har i årets statsverksproposition endast upptagits ett anslag av 60,000 kronor till anordnande av bombsäkert skyddsrum för viss torpedmateriel vid Karlskrona örlogsstation. Det synes oss likväl vara av största vikt, att förevarande försvarsbehov i sin helhet tillgodoses. Vi föreslå därför, att ett engångsanslag av 4,050,000 kronor anvisas för anskaffande av luftskyddsmateriel för örlogsstationer och varv samt Göteborgs örlogsdepå att fördelas på en treårsperiod med 1,350,000 kronor per år.

I högerreservationen till särskilda utskottets utlåtande vid 1936 års riksdag framfördes förslaget, att bestyckningen å Älvsborgs fästning skulle utflyttas till havsbandet av Göteborgs skärgård. Denna åtgärd funno vi påkallad för Göteborgs vidkommande både till skydd för staden och som stöd för de lokala sjöstridskrafterna. Den nuvarande bestyckningen i Älvsborgs fästning skulle vidare på så sätt kunna få en påtaglig försvarsuppgift att fylla. Dessa synpunkter beaktades emellertid icke av riksdagen. Genom de inledningsvis berörda förändringar i det militärpolitiska läget till sjöss, vilka sedan dess inträffat, har nödvändigheten av, att denna fråga snarast får sin lösning, ytterligare understrukits. Till följd härav anse vi oss ånyo böra föreslå, att i Älvsborgs fästning nu befintliga svåra och medelsvåra samt vissa lätta pjäser utflyttas till havsbandet av Göteborgs skärgård samt att för ändamålet ett anslag av 1,698,000 kronor beviljas. Även dessa kostnader, i vilka anskaffning av viss luftvärns- och strålkastarmateriel inräknats, synas böra uppdelas på nästkommande tre budgetår. Årskvoten skulle alltså utgöra 566,000 kronor.

På grund av vad vi sålunda anført och då de påtalade bristerna äro av den natur, att de innebära de allvarligaste risker för sjöförsvarets beredskap, hemställa vi,

att riksdagen måtte anvisa ett belopp av 1,700,000 kronor för anskaffande av två motortorpedbåtar;

att riksdagen för anställande av erforderlig personal till sjöförsvarets lokalstyrkor samt till två motortorpedbåtar måtte bevilja ett anslag av 880,000 kronor;

att riksdagen för materielanskaffning åt sjöförsvaret måtte besluta ett engångsanslag av 15 miljoner kronor, att lika fördelas på de tre nästföljande budgetåren med befogethet för Kungl. Maj:t att utan avvaktan på anvisandet av de för budgetåren 1938/1939 och 1939/1940 avsedda anslagen vidtaga erforderliga åtgärder för dispositionen av dessa anslag;

att riksdagen måtte anvisa ett engångsanslag av 4,050,000 kronor för anskaffande av luftskyddsmateriel för örlogsstationer och varv samt Göteborgs örlogsdepå, att fördelas på en treårsperiod med 1,350,000 kronor per år; samt

att riksdagen måtte besluta att i Älvsborgs fästning nu befintliga svåra och medelsvåra samt vissa lätta pjäser skola ut-

flyttas till havsbandet av Göteborgs skärgård samt att för ändamålet ett anslag av 1,698,000 kronor beviljas att fördela på nästkommande tre budgetår med 566,000 kronor per år.

Stockholm den 23 januari 1937.

Fritiof Domö.

Th. Borell.

J. B. Johansson.

M. Svensson.

Gustaf Velandér.

Nils Gabrielsson.

Gustaf Tamm.